

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการที่ศาลจะมีคำสั่งรื้อการลงโทษหรือรื้อการกำหนดโทษ แก่ผู้กระทำความผิดจะต้องเป็นไปตาม ประมวลกฎหมาย หมายอาญา มาตรา 56 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอันควรปราณี แล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิด แต่รื้อการกำหนดโทษไว้หรือกำหนดโทษแต่รื้อการลงโทษไว้ แล้วปล่อยตัวไปเพื่อให้โอกาสผู้นั้นกลับตัว ภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้เห็นได้ว่า เจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการหาเหตุสมควร เพื่อรื้อการกำหนดโทษ หรือรื้อการลงโทษ อย่างไรก็ตามการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจเช่นนี้ได้จำเป็นต้องผ่านเงื่อนไขในมาตรา 56 วรรคแรก อันเป็นกรณีที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและมีโทษจำคุก และศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี และผู้นั้นต้องไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนเว้นแต่กระทำโดยประมาทหรือกระทำโดยลหุโทษแต่จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในส่วนที่ว่า “ไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน” นั้นเป็นเงื่อนไขที่ศาลจะสั่งให้รื้อการกำหนดโทษหรือรื้อการลงโทษซึ่งแสดงว่าการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจรื้อการกำหนดโทษ หรือรื้อการลงโทษนั้นต้องไม่ปรากฏว่าผู้กระทำความผิดเคยกระทำความผิดและได้รับโทษจำคุกมาก่อนยกเว้นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ กล่าวคือ เมื่อผู้ทำผิดได้รับโทษจำคุก ไปจนพ้นโทษและเวลาผ่านไปนานเพียงใด แต่เมื่อทำความผิดขึ้นอีกศาลจะต้องลงโทษจำคุกจะใช้ดุลพินิจให้รื้อการกำหนดโทษหรือรื้อการลงโทษไม่ได้แม้ศาลเห็นว่ามีเหตุอันควรปราณี สมควรรื้อการลงโทษ หรือรื้อการกำหนดโทษก็ตาม เช่น “10 กว่าปีก่อน จำเลยเคยต้องคำพิพากษา ว่าได้กระทำความผิดมาแล้ว ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าแม้พฤติการณ์จะควรรื้อลงอาญาแก่จำเลย แต่โดยที่จำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดมาก่อนแล้ว จึงรื้อการลงอาญาตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 41 ให้ไม่ได้”¹

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 743/2479

คำพิพากษาฎีกาดังกล่าววินิจฉัยขณะเมื่อใช้กฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งมีถ้อยบัญญัติแตกต่างจากปัจจุบัน ที่ว่า "เป็นคนยังไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดมาก่อน" และแม้ในกฎหมายใหม่ได้บัญญัติให้เป็นคนแก่จำเลยมากขึ้น ที่ว่า "ต้องไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน" อันเป็นการแคบขึ้นกว่าเดิมแต่ก็คงความหมายไม่ต่างกันนักซึ่ง เมื่อคำนึงถึงภาวะการณ์ในปัจจุบันมีผู้กระทำความผิดเป็นจำนวนไม่น้อยที่กระทำความผิดอาญาตาม พระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาและต้องถูกลงโทษจำคุกในระยะสั้นๆ มากมาย

กรณีดังกล่าวเป็นปัญหาว่า ทำไมโทษจำคุกจึงไม่มีลักษณะเป็นการสิ้นสุดทั้งๆที่ โทษจำคุกนั้นมีวัตถุประสงค์ของการลงโทษหลายอย่างด้วยกัน ทั้งแก้แค้นทดแทน ตัดโอกาส ป้องกันสังคม และเป็นการปรับปรุงตัวผู้ต้องโทษ ดังนั้น ผู้พ้นโทษจำคุกย่อมได้รับการสันนิษฐานว่าได้รับการแก้ไขแล้ว พร้อมทั้งจะปรับตัวให้เข้ากับสังคมปกติ แต่ก็ยังต้องผูกพันตนกับคำพิพากษาลงโทษจำคุกอีกตลอดไป นอกจากเสียความรู้สึกทางสังคม เสียสิทธิต่าง ๆ ทางกฎหมาย แล้วการที่บทบัญญัติในมาตรา 56 บัญญัติว่าไว้เช่นนี้ ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นว่า บทบาทของกรมราชทัณฑ์อันเป็นองค์กรหนึ่ง ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเราไม่สามารถบรรลุความมุ่งหมายในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดได้อย่างนั้นหรือ เมื่อเป็นเช่นนี้ในทางปฏิบัติศาลต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 กล่าวคือหากผู้กระทำความผิดถูกลงโทษจำคุกครั้งแรกแล้วแม้ครั้งต่อไปกระทำความผิดมีโทษจำคุกระยะสั้นก็ไม่อาจรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษได้และแม้ครั้งแรกถูกลงโทษจำคุกเพราะการกระทำโดยเจตนา ซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หรือ พระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา เช่น พระราชบัญญัติ อาวุธปืน การพนันฯ เป็นต้น แต่การกระทำความผิดครั้งหลังกระทำโดยประมาทและมีเหตุควรรอลงอาญา ศาลก็ไม่สามารถรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษได้ อาทิเช่น

1. ความผิดครั้งแรก จำเลยผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฐานทำให้เสียทรัพย์สาธารณะ โดยจำเลยทูปหูโทรศัพท์ได้รับความเสียหาย ศาลไม่รอลงอาญา (ฎ. 1175/2522) ต่อมาจำเลยกระทำความผิดพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา เช่น พระราชบัญญัติอาวุธปืน, พระราชบัญญัติ การพนัน ฯลฯ และศาลจะลงโทษจำคุกจำเลยเพียงไม่กี่วัน หรือไม่กี่เดือน ศาลก็จะรอกการลงโทษไม่ได้

2. ความผิดครั้งแรก จำเลยถูกจำคุกโดยพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1327/2533 จำเลยกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติขนส่งทางบก โดยบรรทุกน้ำหนักเกินตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งศาลใช้ดุลพินิจจำคุก หากภายหลังพ้นโทษต่อมาจำเลยกระทำความผิด แม้โดยประมาท หรือ ลหุโทษ ศาลก็รอลงโทษไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่ความผิดตามพระราช

บัญญัติ ที่มีโทษทางอาญาบางฐานนั้น เป็นความผิดที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิด (Mala prohibita) ไม่ใช่ความผิดในตัวเอง (Mala in se) ซึ่งมีความร้ายแรงกว่า หรือแม้แต่ถ้าพิจารณาสภาพความผิด ที่ผู้กระทำผิดตามกฎหมายอาญา ในเรื่องที่มีเหตุผลโทษ ป้องกัน จำเป็น บันดาลโทษ หรือความไม่สามารถรู้ผิดชอบ จิตบกพร่อง ซึ่งสามารถบังคับตนเองได้บ้าง

นอกจากนี้แม้ว่าครั้งแรกจำเลยจะกระทำความผิดฐานอื่น นอกจากที่กล่าวมาแล้ว หรือได้รับผลดีจากหลักกฎหมายดังกล่าวหรือไม่ หากพ้นโทษแล้ว ต่อมาก่อทำผิด และเป็นกรณีที่มีเหตุผลโทษ เช่นนี้อีกถึงศาลจะเห็นว่าน่าจะให้โอกาสจำเลยกลับตัว เนื่องจากความผิดที่เกิดจากความผิดที่ผิดจากเหตุเหล่านั้นเพราะ จำเลยไม่มีจิตใจชั่วร้ายเลย ตรงข้ามเป็นการระงับภัยของตนเองหรือผู้อื่น หรือทำไปในขณะจิตใจไม่ปกติตกอยู่ในภาวะเช่นนั้น ศาลก็ไม่อาจรอการลงโทษได้เลย เพราะจำเลยเคยรับโทษจำคุกมาก่อน

อย่างไรก็ตามในเรื่องการรอลงอาญานี้ หากภายหลังได้มี พระราชบัญญัติล้างมลทินออกมาใช้บังคับ เช่น ในอดีตที่ผ่านมา ก็ถือได้ว่าผู้เคยได้รับโทษไม่เคยถูกลงโทษในความผิดนั้น ๆ จึงได้รับประโยชน์จาก พระราชบัญญัติ ล้างมลทิน ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่ไม่เคยรับโทษจำคุกมาก่อน ศาลจึงใช้ดุลพินิจรอลงอาญาได้² แต่กระนั้นก็ดีการออกพระราชบัญญัติ ล้างมลทินนั้น เป็นการออกตามโอกาสสำคัญซึ่งอาจมีเวลาห่างกันหลายปี และการล้างมลทินนั้น ก็เป็นการขัดกับแนวความคิดที่ว่าสังคมต้องการคงคำพิพากษานั้นไว้ เพื่อข่มขู่ในการให้ผู้ทำผิดเกรงกลัวว่าจะถูกเพิ่มโทษ และเป็นการป้องกันภัยล่วงหน้าที่คาดว่าผู้พ้นโทษ ยังเป็นบุคคลที่เป็นภัยอยู่

ดังนั้นเมื่อคำนึงถึงวัตถุประสงค์หลักของการรอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษและเพื่อเป็นการประนีประนอมกับแนวความคิดดังกล่าว จึงควรกำหนดทางออกเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องการรอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษ ถ้าหากปรากฏว่าผู้กระทำผิดได้รับโทษจำคุก แม้โดยเจตนา และพ้นโทษมาในระยะเวลาพอสมควร เมื่อศาลคำนึงถึงเหตุอันควรปรานี ก็รอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษได้ เป็นต้น ซึ่งก็จะมีผลเฉพาะในเรื่องการใช้ดุลพินิจของศาลในการสั่งรอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษ โดยไม่เป็นการลบล้าง คำพิพากษาเดิม แต่อย่างใด และเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรอกำหนดโทษหรือการรอลงโทษได้ อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น สมควรแก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 โดยให้มีข้อความครอบคลุมถึงกรณีผู้กระทำความผิด ซึ่งได้รับโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี แม้ผู้ผู้นั้นจะเคยได้รับโทษจำคุกสำหรับการกระทำความผิดโดยเจตนามาก่อนก็ตามแต่ทั้งนี้ศาลจะต้อง คำนึงถึงอายุ

² คำพิพากษาฎีกาที่ 1812/2527

ประวัติฯ หรือเหตุอื่นอันควรปรานีจึงจะใช้ดุลพินิจรอกการกำหนดโทษ หรือกำหนดโทษแต่รอกการลงโทษไว้ก็ได้ ซึ่งการแก้ไขกฎหมายเช่นนี้จะก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้กระทำความผิดในการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในระยะเวลาอันสั้นทั้งยังเป็นกรแก้ปัญหาคความแออัดในเรือนจำอันมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

1.2 สมมุติฐาน

มาตรการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลใช้ดุลพินิจรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษได้ในกรณีนี้ที่ผู้กระทำผิดเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษเท่านั้น ดังนั้นหากผู้กระทำผิดเคยต้องโทษจำคุกมาก่อนจากการกระทำโดยเจตนา ซึ่งมีโทษเล็กน้อย หรือฐานความผิดที่ไม่ร้ายแรงย่อมไม่อาจได้รับการพิจารณาให้รอกการลงโทษหรือรอกกำหนดโทษได้ จึงถือได้ว่าเป็นข้อจำกัดทางกฎหมายอันไม่บรรลุนิติวัตถุประสงค์ในการหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกในระยะเวลาอันสั้น จึงสมควรศึกษาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมต่อไป

1.3 วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาถึงหลักเกณฑ์การรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษเพื่อให้ทราบว่ามีควมเหมาะสมกับภาวะการณ์ปัจจุบันมากน้อยเพียงใด โดยจะศึกษากฎหมายของประเทศไทยเป็นหลัก และกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย และหาทางปรับใช้ให้เหมาะสมต่อไป

2. ศึกษาและวิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมายอันมีลักษณะจำกัดในการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษ รวมถึงกฎหมายอื่นๆ อันมีลักษณะเดียวกันเพื่อเป็นตัวอย่างพอสังเขป

3. ศึกษาถึงมาตรการอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเปรียบเทียบและนำมาปรับใช้ให้เหมาะสม

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงการวิวัฒนาการและเหตุผลของการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษ
2. ทราบถึงปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลในการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษ

1.5 วิธีการวิจัย

เป็นการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาจากหนังสือ วิทยานิพนธ์
บทความ บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก